

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μάρτιος 1991

1. ΔΙΑΔΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ

Οι Δημόσιες Επιχειρήσεις (ΔΕ) καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος των οικονομικών δραστηριοτήτων της χώρας μας. Προσφέρουν υπηρεσίες που συνθέτουν το κύριο μέρος της κοινωνικής και οικονομικής υποδομής, ενώ συγχρόνως μέσα από τη λειτουργία και την ανάπτυξή τους συμβάλλουν καθοριστικά στην μεγέθυνση και τη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης του εργατικού δυναμικού της χώρας και γενικότερα στην ανάπτυξη της οικονομίας μας.

Ο θεσμός των ΔΕ υπήρξε προϊόν αδήριτων ιστορικών, οικονομικών και κοινωνικών αναγκαιοτήτων και είχε αποφασιστική σημασία στην εξυπηρέτηση ευρύτερου φάσματος κοινωνικών συμφερόντων. Εντούτοις, δεν μπόρεσε να αποφύγει τις αρνητικές συνέπειες που προκάλεσε στην πορεία της οικονομίας αλλά και της ελληνικής κοινωνίας γενικότερα, ο μετασχηματισμός που συντελέστηκε στην φυσιογνωμία του κράτους, κάτω από την προϊούσα επιρροή ενός στενού πλέγματος οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών συμφερόντων.

Έτσι τέθηκε σε κίνηση μια βαθμιαία διάβρωση των ΔΕ που κύριο χαρακτηριστικό της είχε την υπονομεύση τους και την καταστροφή του επιχειρηματικού ιστού,

καθώς και της μετατροπής τους σε γραφειοκρατικά εξαρτήματα του κράτους, οι αυθαίρετες παρεμβάσεις του οποίου στην άσκηση κι αυτής ακόμη της καθημερινής διαχείρισης, άνοιξαν δρόμους πολύπλευρης λεηλασίας τους και βαρύτατου τραυματισμού της παραγωγικής τους αποτελεσματικότητας.

Βέβαια σαν προμετωπίδα της λεηλασίας χρησιμοποιήθηκε η επιδίωξη στόχων κοινωνικής, αντισυγκυριακής και αναπτυξιακής πολιτικής. Αν όμως η επιδίωξη τέτοιων στόχων αποτελούσε απόλυτα ειλικρινή πρόθεση τότε θα έπρεπε να γίνεται με διαφάνεια και οι αντίστοιχες δαπάνες, θα έπρεπε να βαρύνουν τον Δημόσιο Προϋπολογισμό. Διαφορετικά η διαφάνεια θα ήταν κενός λόγος, αφού δεν θα συνοδεύονταν από ανάλυση σκοπιμότητας, που όχι μόνο θα αποτελούσε βάση αιτιολόγησης της αντίστοιχης δαπάνης, αλλά και επιβεβαίωση ότι η επιλογή της δημόσιας επιχείρησης ως μέσου υλοποίησης διαφόρων επι-

διώξεων, που αντιστρατεύονται όμως ευθέως την παραγωγική τους αποτελεσματικότητα, αποτελεί την σωστότερη από άλλες εναλλακτικές, λύση.

Κάτι τέτοιο όμως, δεν έγινε στην ουσία ποτέ με αποτέλεσμα οι στόχοι που προαναφέρθηκαν ν' αποτελούν είτε προπέτασμα συγκάλυψης άλλων επιδιώξεων είτε στην καλύτερη περίπτωση συγκάλυψης της ανυπαρξίας κοινωνικού κράτους και θεμελιωμένης και αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής και το κυριότερο ίσως, αποπροσανατολισμό του λαού από το καίριο και καυτό διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας στην σύνθεση και την ανεπάρκεια των εσόδων του κράτους.

Αυτές περίπου οι συνθήκες επικρατούσαν όταν ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας το ΠΑΣΟΚ που υποχρεώθηκε να αντιμετωπίσει μια ανησυχητική διάβρωση της κοινωνικής συνοχής με κύρια γεννητικά αίτια :

- α. Την απουσία κοινωνικού κράτους
- β. Την κοινωνικά απαράδεκτη σύνθεση και το ύψος των εσόδων του Κράτους από τη φορολογία, και
- γ. Την έλλειψη ώριμων και ισχυρών κοινωνικών θεσμών που θα αποτελούσαν αποφασιστικό στήριγμα ριζικών παρεμβάσεων.

Το ανωτέρω σύνδρομο, μαζί με την αναμενόμενη σε κάποιο βαθμό κυβερνητική απειρία, που συνοδεύτηκε στη συνέχεια και από φαινόμενα αλαζονείας και λαϊκισμού, ήταν επόμενο να μην αφήσει πολλά περιθώρια για την επίτευξη ενός μη αντιστρέψιμου εκσυγχρονισμού, αλλά μόνο για περιορισμένης εμβέλειας οικονομική εξυγίανση των ΔΕ.

Έτσι, το καθεστώς της "ιδιότυπης" αυτής αναποτελεσματικότητας των ΔΕ δεν αντιμετωπίστηκε αποφασιστικά, αφού συνεχίστηκε, παρ' ότι σε μικρότερο βαθμό, η επιβάρυνση των ΔΕ με την επιδίωξη στόχων, που η επίτευξή τους κι αν ακόμα είχε καθαρό κοινωνικό όφελος δεν έπαυε να μην προάγει το ευρύτερα νοούμενο κοινωνικό συμφέρον. Και τούτο γιατί το ίδιο τουλάχιστον, αν όχι μεγαλύτερο, κοινωνικό όφελος θα μπορούσε να πρακύψει με άλλες μεθόδους πιο αποτελεσματικές, που ασφαλώς δεν θα περιείχαν το κοινωνικό κόστος της μειω-

μένης παραγωγικής αλλά και καταναμητικής αναποτελεσματικότητας των Δ.Ε.

Έτσι φθάσαμε στην σημερινή κατάσταση όπου είμαστε μάρτυρες μια πραγματικής λαίλαπας ενός "ελληνικού τύπου" φιλελευθερισμού, Μιας λαίλαπας που περιλαμβάνει ένα σύνδρομο ολίγου φιλελευθερισμού, μεγάλης σύγχυσης και ακόμη μεγαλύτερης αμάθειας και που φυσικό ήταν να οξύνει σε πολύ μεγάλο βαθμό τα υπαρκτά προβλήματα που συνθέτουν την "ιδιότυπη" αναποτελεσματικότητα των ΔΕ. Ειδικότερα :

1. Η υπονόμηση και της πλέον στοιχειώδους αυτονομίας των Δ.Ε. από μια αδίστακτη κομματική νομενκλατούρα που όχι μόνο παρεμβαίνει αυθαίρετα, αλλά πολλές φορές, με τη βαναυσότητα που διακρίνει τους αμαθείς, έχει τραυματίσει βαρύτατα τον συνεκτικό ιστό, που προοδιορίζει αυτήν καθαυτήν την υπαρξιακή οντότητα της επιχείρησης. Φυσική συνέπεια, είναι η πλήρης υποβάθμιση και αποστασιοποίηση των Διοικήσεων και η κατάργηση του κριτηρίου οικονομικής αποτελεσματικότητας στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων (χαρακτηριστικό παράδειγμα οι θέσεις των τ. προέδρων της ΛΑΡΚΟ και του ΑΟΕΚ).
2. Οι αλληλένδετες συνέπειες της χαλάρωσης και της μείωσης της οικονομικής αποτελεσματικότητας και της οικονομικής πειθαρχίας των Δ.Ε. που απορρέουν από την επιφόρτωσή τους από την Κυβέρνηση, με την επιδίωξη στόχων γενικότερης πολιτικής, οξύνθηκαν λόγω της πολύ μικρότερης συμμετοχής του Δημόσιου Προϋπολογισμού στην αντιμετώπιση του σχετικού κόστους και της μεγαλύτερης αδιαφάνειας γύρω από την έκταση και την φύση των στόχων.
3. Η αποκορύφωση της πολιτικής συναλλαγής που πραγματοποιείται μέσα από τις προσλήψεις στρατειών μεταμφιεσμένων ανέργων, που δεν απαλύνει ασφαλώς το πρόβλημα της ανεργίας, αφού υπονομεύει την δημιουργία υγιών προϋποθέσεων για την αντιμετώπισή του.
4. Οι τάσεις γιγαντισμού και δημιουργίας ενιαίων φορέων, γύρω από την σύνθεση και υλοποίηση των οποίων συγκλίνουν εν πολλοίς συγκρουόμενα συμφέροντα κυβερνητικά, Διοικήσεων και τμήματος του συνδικαλιστικού κινήματος.

5. Η δυσκολία ενεργοποίησης των εργαζομένων και η αποστασιοποίηση τους από την αποστολή και τους στόχους των επιχειρήσεων, οξύνθηκε κάτω από την αβεβαιότητα που προστέθηκε με το κλίμα της μεταβατικότητας, επικειμένης της ιδιωτικοποίησης όπως διακηρύσσεται συνεχώς.
6. Η μεταβατικότητα αυτή δεν αφήνει περιθώρια για επενδύσεις μεσομακροπρόθεσμης εμβέλειας, αλλά ^{και} βραχυπρόθεσμης ακόμη ορθολογικής αντιμετώπισης του προβλήματος της δημιουργίας και αξιοποίησης ικανών στελεχών.

Έτσι παρέμεινε μόνη κρατούσα δύναμη η κομματικοποίηση των πάντων. Με τέτοιες, βέβαια, συνθήκες, δεν είναι περίεργο, ότι ικανά στελέχη της ΝΔ δεν θέλησαν ν' ασχοληθούν με τον Δημόσιο Τομέα.

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΑΝΑΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

Και ενώ δεν χωράει αμφιβολία για την πηγή προέλευσης των αιτίων της "ιδιότυπης" αναποτελεσματικότητας των ΔΕ και την ανάγκη ριζικών θεσμικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπισή της, εντούτοις επιχειρείται από την Κυβέρνηση της ΝΔ η δημιουργία ενός κλίματος σύγχυσης, αποπροσανατολισμού και όξυνσης με κύρια αναφορά στην "δαιμονολογία" της αναπόφευκτης αναποτελεσματικότητας της Δημόσιας ιδιοκτησίας και κατ' επέκταση της ΔΕ, σε αντιδιαστολή με τον σίγουρα αποτελεσματικό, όπως ισχυρίζεται, θεσμό της ιδιωτικής επιχείρησης.

Έτσι, η ιδιωτικοποίηση προπαγανδίζεται σ' όλους τους τόνους σαν από μηχανής θεός που :

- α. Θα απαλύγει τις χρηματοοικονομικές ανισορροπίες της οικονομίας μέσω των πωλήσεων ενεργητικού των ΔΕ
- β. Θα αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την "ιδιότυπη" αναποτελεσματικότητα των ΔΕ.

Είναι όμως φανερό ότι ο δογματισμός στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και η προσχηματική επίκληση του "αναπόφευκτα αναποτελεσματικού" Δημοσίου Τομέα μπορεί να προσηλυτίζει ή και ακόμα να φανατίζει δεν αποτελεί όμως απάντηση στα οξυμμένα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία και η κοινωνία μας.

Το ΠΑΣΟΚ δεν έχει δογματικές προκαταλήψεις για την απελευθέρωση και σωστή λειτουργία της αγοράς, υποστηρίζει όμως ότι μονομερείς αλλαγές του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, χωρίς να διασφαλίζονται ανταγωνιστικές συνθήκες στο περιβάλλον όπου θα λειτουργούν οι επιχειρήσεις και ιδιαίτερα η μεταφορά δραστηριοτήτων σε ανεξέλεγκτα ιδιωτικά μονοπώλια και ολιγοπώλια, αποτελούν επικίνδυνη οπισθοδρόμηση που δεν εξυπηρετεί ασφαλώς το κοινωνικό συμφέρον. Η επίκληση ρυθμιστικών κανόνων και φορέων που θα εποπτεύουν την τήρησή τους δεν αποτελεί και εγγύηση της αποτελεσματικής προστασίας του κοινωνικού συμφέροντος, όταν σε χώρες όπως οι ΗΠΑ η υπερτιμολόγηση στην Η/Ε που προσφέρεται από ιδιωτικές επιχειρήσεις αποτελεί μόνιμο καθεστώς, σ' όλη τη διάρκεια της παράλληλης λειτουργίας τους με τις Δημόσιες Επιχειρήσεις.

Η άποψη ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι πιο αποτελεσματικές, πολύ δε μάλλον "σίγουρα" αποτελεσματικές, χωρίς αναφορά στο πλαίσιο κάτω από το οποίο αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους, δεν αποτελεί μόνο αναπόδεικτο αξίωμα, αλλά θέση, κοινωνικά και οικονομικά δογματική και μακροπρόθεσμα επικίνδυνη. (Το φαινόμενο των προβληματικών είναι χαρακτηριστικό δείγμα της πειστικότητας του πιο πάνω αξιώματος).

Πράγματι η αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων δεν εξαντλείται μόνο στο παραγωγικό σκέλος με την ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής, αλλά επεκτείνεται και στο εξίσου σημαντικό (και ενίοτε σημαντικότερο) σκέλος της καταναμητικής αποτελεσματικότητας, δηλαδή της μεγιστοποίησης του κοινωνικού οφέλους, το οποίο ασφαλώς έχει καθοριστική συσχέτιση με την ευημερία του ευρύτερου κοινωνικού φάσματος.

Αν ουνεπώς, δούμε την αποτελεσματικότητα σαν ολοκληρωμένο κοινωνικό μέγεθος, τότε και η ιδιωτική επιχείρηση που συνδυάζεται με μεγάλης κλίμακας παραγωγή και συγκέντρωση ολιγοπωλιακής δύναμης, εμφανίζει σαφή δείγματα παραγωγικής αναποτελεσματικότητας, ιδιαίτερα δε ανησυχητικής, καταναμητικής αναποτελεσματικότητας.

Η τελευταία ανατρέπει την περίφημη κυριαρχία του κατα-

ναλωτή πάνω στο οικονομικό σύστημα, το οποίο αντί να λειτουργεί κάτω από τη σιδηρά πειθαρχία του πλήρους ανταγωνισμού, μετατρέπεται σε κυρίαρχη δύναμη η οποία κάνει αισθητή την παρουσία της μέσα από χρόνιες πληθωριστικές πιέσεις που συνοδεύονται και από φαινόμενα στασιμότητας. Είναι δε φανερό ότι ο στασιμοπληθωρισμός, που αποτελεί ενδημική νοσηρότητα των σύγχρονων οικονομιών, δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα του ευρύτερου κοινωνικού φάσματος.

Η διεθνής και η Ελληνική εμπειρία επιβεβαιώνουν τη θέση ότι κάθε μορφή ιδιοκτησίας μπορεί να είναι κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις αποτελεσματική και κάτω από άλλες αναποτελεσματική.

Συμπέρασμα σαφές είναι ότι δεν επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης, το ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Το πρόβλημα της Ελληνικής οικονομίας, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα, δεν είναι πρόβλημα επιλογής ανάμεσα στους θεσμούς της δημόσιας και της ιδιωτικής επιχείρησης, γιατί και οι δύο θεσμοί είναι αναγκαίοι για την αποτελεσματική λειτουργία και ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας μας. Είναι πρόβλημα εκσυγχρονισμού των θεσμών, δηλαδή μιας ευρύτερης κοινωνικής διεργασίας, που θα περάσει υποχρεωτικά μέσα από την αποκατάσταση θεμελιωδών κοινωνικών αξιών. Τούτο αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την αναβάθμιση και την αποτελεσματικότητα των θεσμών με τελική επιθυμητή συνέπεια την ισχυροποίηση της κοινωνικής συνοχής, που σήμερα έχει προεγγίσει τα όρια κατάρρευσης.

Η πολύπλευρη αυτή επίπονη, επίμονη και μάλλον μακρά κοινωνική διαδικασία δεν μπορεί, ασφαλώς, να υποστηριχθεί σοβαρά, ότι θα προκύψει ως αποτέλεσμα διεργασιών που θα θέσει σε κίνηση η ιδιωτικοποίηση.

Υπάρχει, βέβαια, πρόβλημα *μεγέθυνσης* του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, αλλά πολύ μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα, είναι εκείνο της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων, τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική αγορά. Κι όλα αυτά πρέπει να προβληθούν πάνω στην μακρά και επί-

μονη εκδήλωση φαινομένων στασιμοπληθωρισμού που τείνουν να αποκτήσουν χαρακτήρα ενδημικής νοσηρότητας της οικονομίας.

Η επιτυχής αντιμετώπιση όλων αυτών των προβλημάτων δεν μπορεί να γίνει παρά μέσα από επενδύσεις τεχνολογικού εκ-
συγχρονισμού, που θα μειώσουν το κόστος, θα αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, θα προκαλέσουν σημαντικά πολλαπλασιαστικά φαινόμενα και έτσι θα σπάσουν τον φαύλο κύκλο των πληθωριστικών φαινομένων και της στασιμότητας της οικονομίας. Κι όλα αυτά, βέβαια, δεν θα λυθούν δια μαγείας με την μεταφορά ενεργητικού από το Δημόσιο στον Ιδιωτικό Τομέα. ^{και μέσα στις νέες επενδύσεις} Βέβαια δεν αποκλείεται, η μεταφορά του ενεργητικού (ιδιωτικοποίηση) επιλεγμένων επιχειρήσεων από τον Δημόσιο Τομέα στον ιδιωτικό, κάτω όμως από προϋποθέσεις που να εξυπηρετούν το γενικότερο κοινωνικό συμφέρον. Και το Δημόσιο συμφέρον δεν εξυπηρετείται, ασφαλώς από τις συνεχείς διακηρύξεις της Κυβέρνησης περί επικείμενης χρεωκοπίας και χρήσης των όποιων εσόδων από πωλήσεις ενεργητικού για την αντιμετώπιση απόλυτα επιτακτικών αναγκών του προϋπολογισμού.

Με τις συνθήκες αυτές οι υποψήφιοι αγοραστές σίγουρα δεν θα σπεύσουν, να προσφέρουν το καλύτερο δυνατό τίμημα, εμφορούμενοι από αισθήματα εθνικού χρέους, αλλά ιδανική λύση γι' αυτούς θα ήταν οι πωλήσεις ενεργητικού να βγουν κυριολεκτικά "στο σφυρί". Πέρα όμως από το κατάλληλο τίμημα, για να είναι επιτυχής η πώληση του ενεργητικού, θα πρέπει η υποψήφια επιχείρηση να έχει στοιχειωδώς τουλάχιστον εξυγιανθεί.

Βέβαια μόνη η επιτυχής πώληση του ενεργητικού, δεν αποτελεί και ικανή συνθήκη για την εξυπηρέτηση του ευρύτερου κοινωνικού συμφέροντος, με την μεταφορά δηλαδή του ενεργητικού στον ιδιωτικό τομέα. Πρόσθετες απαραίτητες προϋποθέσεις είναι η διεύρυνση του ανταγωνισμού και η βελτίωση της αποτελεσματικότητας.

Για το ΠΑΣΟΚ δεν υπάρχουν δόγματα στη διασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας των επιχειρήσεων, η οποία ασφαλώς εξυπηρετείται από την διεύρυνση του ανταγωνισμού. Έτσι και η ιδιωτικοποίηση δεν μπορεί να αποτελεί προϊόν

προϊόν ιδεολογικής επιλογής. Η ανακήρυξη όμως της ιδιωτικοποίησης του Δημόσιου Τομέα της οικονομίας ως αυτοσκοπού, όχι μόνο αποτελεί κατάφωρο δογματισμό, που σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί εκ των πραγμάτων, αλλά τελικά είναι βέβαιο ότι βλάπτει και το Δημόσιο συμφέρον, όσο στενά κι αν προσδιοριστεί.

ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΑΣ

Το χειρότερο όμως είναι ότι η ΝΔ στα πλαίσια της προώθησης της ιδιωτικοποίησης που κατά καιρούς αποφασίζει, ανεξάρτητα από την ουσία των πραγμάτων, προκαλεί η ίδια κοινωνική οξύτητα, τέτοια ώστε και σε επίπεδο προθέσεων να αμφιβάλλει κανείς αν πραγματικά επιθυμεί ή όχι την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του ευρύτερου κοινωνικού φάσματος.

Χαρακτηριστική είναι η απόφαση της ιδιωτικοποίησης της ΕΑΣ που, όπως προτείνεται εναλλακτικά, αποτελεί κακέκτυπο αυτοδιαχείρισης (ανάληψη της Εταιρείας από τους εργαζομένους), αλλά και μια εντελώς συγκεχυμένη διαφοροποίηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, που στην καλύτερη περίπτωση αποτελεί κοινωνικό ακροβατισμό. Τι θα έκανε άραγε τα ελλείμματα των ιδιωτών πιο αξιόπιστα από εκείνα της σημερινής διαχείρισης; Μήπως θα αναλάμβαναν οι ιδιώτες και τα απορριμμένα χρέη της επιχείρησης που η Κυβέρνηση αφήνει ~~εσκεμμένα~~ να εννοηθεί ότι είναι αποτέλεσμα - και μάλιστα αποκλειστικό - της ανευθυνότητας και της κακής απρόδοσης των εργαζομένων. Όταν είναι γνωστό ότι η προσφορά των υπηρεσιών στις Αστικές Συκοινωνίες θεωρήθηκε από την Πολιτεία κοινωνικό αγαθό, (και ορθά εκ πρώτης όψεως) αλλά τα ελλείμματα των επιχειρήσεων δεν εκαλύπτοντο, όπως θα έπρεπε, από τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Και το χειρότερο ίσως είναι ότι αν τελικά υλοποιηθεί το νεφελώδες κακέκτυπο ιδιωτικοποίησης, που φαίνεται να έχει κατά νου η Ν.Δ., τότε είναι βέβαιο ότι η ποιότητα της εξυπηρέτησης του επιβατικού κοινού θα οπισθοδρομήσει προς το παρελθόν και ίσως φθάσει ξανά στο 1977 που η ίδια Ν.Δ. πήρε την απόφαση της δημοσιοποίησης των Αστικών Λεωφορείων.

Διερωτώμεθα τι απάντηση θα έδινε η τότε Κυβέρνηση της

Ν.Δ. που στήριξε την απόφασή της για την κρατικοποίηση
α. στην κακή ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών
β. στα ανεξέλεγκτα ελλείμματα και
γ. στο άθλιο και ανασφαλές τροχαίο υλικό, της
ιδιωτικής διαχείρισης.

Το άσχημο όμως, ^{και το ηρωικό} το παραπλανητικό είναι ότι το κοινωνικό
σύνολο, για την καλύτερη εξυπηρέτηση του οποίου υποτίθεται
ότι γίνεται η ιδιωτικοποίηση, υφίσταται μια αγωνιώδη και
συνεχή ταλαιπωρία για την οποία οι εργαζόμενοι στην ΕΑΣ
προβάλλονται, από την Κυβέρνηση της Ν.Δ. ως οι αποδιοπομπαίοι
τράγοι (οι μόνοι και αποκλειστικοί υπεύθυνοι).

Και επιχειρείται έτσι ο κατεξουτελισμός της Δημόσιας
Επιχείρησης και ο διασυρμός των εργαζομένων, προς χάριν
μόνο της δημιουργίας κατάλληλου κλίματος για την προώθηση
στον ταλαιπωρούμενο πολίτη της δαιμονολογίας του "αναπόφευ-
κτα αναποτελεσματικού" δημόσιου τομέα και του μονόδρομου της
ιδιωτικοποίησης.

Ξεχνούν όμως οι Κυβερνήτες πως ο Δημόσιος Τομέας της
οικονομίας δεν υπήρξε στις Δυτικές Δημοκρατίες προϊόν,
δογματικής επιλογής, αλλά μοχλός ανάπτυξης για την εξυπηρέ-
τηση του κοινωνικού συμφέροντος. Και είναι αυτή η εξυπηρέ-
τηση η μόνη και αμετακίνητη δογματική επιλογή του ΠΑΣΟΚ.

Ξεχνούν οι αμαθείς δογματικοί του "Ελληνικού τύπου"
φιλελευθερισμού ότι αυτή καθ'εαυτή η νεοκλασική οικονομική
θεωρία θεμελιώνει την αστοχία του μηχανισμού της αγοράς και
την ανάγκη παρέμβασης της Πολιτείας σε περιπτώσεις μονοπω-
λίων, εξωτερικών οικονομικών κ.ά. για την εξυπηρέτηση του
κοινωνικού συμφέροντος.

Επιδιώκουν άραγε να αναστρέψουν αυτό που έχει γίνει
κοινός τόπος σ' όλες τις δυτικές χώρες, ότι δηλαδή η προ-
σφορά ορισμένων υπηρεσιών (π.χ. στον τομέα της Κοινής Ωφέ-
λειας) απαιτεί συνθήκες υψηλότερης, από την απλή συναλλαγή,
δεοντολογίας, στην εξυπηρέτηση των πολιτών (ΗΘΟΣ ΑΓΟΡΑΣ),
γεγονός το οποίο αποτελεί πάγια θέση του Κογκρέσου των
ΗΠΑ, στις απόπειρες που κατά καιρούς έγιναν για την ιδιω-
τικοποίηση των ΔΕ στον τομέα της Ηλεκτρικής Ενέργειας, στη

χώρα αυτή.

Οι διαπιστώσεις όμως αυτές δεν μπορεί να οδηγούν - και ασφαλώς δεν οδηγούν - στο ψευδοδίλλημα της ανοχής των σημερινών ΔΕ, που κάτω από το βάρος των παρεμβατικών αντιφάσεων παραπαίουν σε ένα δρόμο "ιδιότυπης" αναποτελεσματικότητας.

Οι απλοί πολίτες σήμερα απαιτούν από τις ΔΕ να αναπτύξουν οικονομικά και αποτελεσματικά τις δραστηριότητές τους. Περισσότερο κράτος χρειάζεται στο εξωτερικό της επιχείρησης για δημιουργία συνθηκών που οδηγούν τις οικονομικές μονάδες σε αποτελεσματικότητα (π.χ. Κρατική παρέμβαση στην κυκλοφορία για την αύξηση της μέσης εμπορικής ταχύτητας των λεωφορείων και των τρόλλεϋ). Λιγότερο κράτος στο εσωτερικό της επιχείρησης, όπου υποστηρίζονται οι προσπάθειές της για εκσυγχρονισμό, με σεβασμό στη διοικητική αυτονομία της ΔΕ.

ΔΕ χωρίς έλεγχο, δεν μπορεί να υπάρξει. Το Κράτος ^{οφείλει} να κρίνει την επιχείρηση από τα αποτελέσματά της, παρατηρώντας αυτά απ' έξω και εκ των υστέρων, στα πλαίσια των συνθηκών του περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί η ΔΕ. Συγχρόνως η ΔΕ υπολογίζει στη βοήθεια του Κράτους στην επιδίωξη υψηλών βαθμών αποτελεσματικής λειτουργίας και άρσης των εμποδίων αναποτελεσματικότητας. Οι κανόνες επιβολής της κρατικής εποπτείας πρέπει να είναι ολίγοι, σταθεροί και συμφωνημένοι.

Στα πλαίσια αυτά τοποθετείται και η λειτουργία του κοινωνικού ελέγχου, η οποία εκτείνεται ασφαλώς πέρα από τα στενά θεσμικά πλαίσια των οργάνων κοινωνικοποίησης (ΑΣΚΕ κ.α.). Τα κριτήρια οικονομικής αποτελεσματικότητας και ο ανταγωνισμός αποτελούν μέρος του κοινωνικού ελέγχου, όπως επίσης και το ανοιχτό συμμετοχικό μάνατζμεντ και η διαφάνεια στη διαχείριση. Οι φορείς του κοινωνικού ελέγχου είναι επίσης πολλαπλοί - εργαζόμενοι, Διοίκηση, Κυβέρνηση, καταναλωτές και άλλοι. Η Δημόσια Επιχείρηση μπορεί να πραγματώσει υψηλούς βαθμούς κοινωνικής υπευθυνότητας, χωρίς αυτό να έρχεται σε αντίθεση με τους οικονομικούς στόχους που είναι μέσα για το σκοπό αυτό. Η κοινωνική υπευθυνότητα συμβαδίζει με την

ανάπτυξη υγιών ανταγωνιστικών ΔΕ. Η επιχείρηση "κοινωνικοποιείται" ανάλογα με το βαθμό αποδοχής των αποτελεσμάτων της από την κοινωνία, δηλαδή στον βαθμό που προσφέρει υψηλής ποιότητας εξυπηρέτηση στον πολίτη-χρήστη, στο ελάχιστο δυνατό κοινωνικό κόστος, λαμβάνοντας ασφαλώς υπόψη την ποιότητα του φυσικού αλλά και ^(του) ενεργειακού περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια των παραπάνω διαπιστώσεων και αρχών, προτείνεται σειρά συγκεκριμένων μέτρων που θα αντιμετωπίσουν κατά τρόπο μη αναστρέψιμο την αναποτελεσματικότητα των ΔΕ και θα αποκαταστήσουν τον θεμελιώδη λόγο της ύπαρξής τους που δεν είναι άλλος από την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συμφέροντος.

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΕΚΣΥΧΡΟΝΙΣΜΟΣ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Το καίριο ερώτημα του απλού Έλληνα πολίτη σήμερα είναι πως τελικά θα αναβαθμιστεί από δεσποτικής μιας απροσώπης γραφειοκρατίας, σε κυρίαρχο εκφραστή της ευημερίας. Πως η ευημερία αυτή θα πραγματώνεται μέσα από την καθημερινότητα, που δεν θα τον ταλαιπωρεί, δεν θα του μειώνει τον αυτοσεβασμό και την ευπρέπεια, αλλά αντίθετα θα τον αντιμετωπίζει σαν κέντρο του ενδιαφέροντος της Πολιτείας και των θεσμών ;

Τι περιεχόμενο πρέπει να έχει ο εκσυγχρονισμός των Δημοσίων επιχειρήσεων ώστε να μην αποτελεί μια θεωρητική άσκηση που θα συγκαλύπτει δογματικές ;

Είναι βέβαιο πως τα σημερινά σχήματα που σέρνουν μαζί τους μια νοσηρότητα που αποτελεί πια κοινό τόπο για τους πολίτες, δεν προσφέρονται χι' αυτήν την τόσο ριζική όσο και αναγκαία μεταβολή. Από την άλλη μεριά δεν αρκούν οι γενικόλογες εξαγγελίες και οι νεφελώδεις ανακοινώσεις.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ,αξιοποιώντας στον καλύτερο βαθμό την εμπειρία του, έχει ξεκάθαρους στόχους και μέσα για την υλοποίησή τους. Κύρια όμως παραμένει αμετακίνητο στην αρχή ότι βασικός κριτής της ευημερίας του είναι ο ίδιος ο πολίτης και το σημαντικότερο ότι πρέπει ο πολίτης να μπορεί μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες να έχει ενεργή παρουσία στις εξελίξεις που τον αφορούν.

Κύριο άξονα της πολιτικής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στη λειτουργία και ανάπτυξη των Δημοσίων Επιχειρήσεων αποτελούν οι ακόλουθες δομικές παρεμβάσεις :

1. ΑΝΟΙΓΜΑ ΣΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού σε ορισμένους τομείς δραστηριοτήτων δημιουργεί πιέσεις για απόδοτικότητα. Σκοπός είναι να εκτεθούν πολλές ΔΕ στον ανταγωνισμό ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά τους ενόψει της ενοποίησης της Ευρώπης. Η ανάγκη αυτή είναι επιτακτική και δεν σημαίνει απαραίτητα ιδιωτικοποίηση υπό την έννοια της μεταφοράς της ιδιοκτησίας της περιουσίας των ΔΕ σε ιδιώτες. Ανταγωνιστικές δομές μπορούν να δημιουργηθούν με πολλούς τρόπους, όπως:

- δημιουργία παράλληλων ανταγωνιστικών φορέων, τόσο δημοσίων όσο και ιδιωτικών, με διευκόλυνση εισόδου νέων ανταγωνιστών.
- προοδευτική άρση των διάφορων προστατευτικών μέτρων και αποκλειστικών προνομίων που έχουν ορισμένοι φορείς, αφού άλλωστε αυτά έτσι ή αλλιώς θα αρθούν εν όψει της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης.
- πρόβλεψη εναλλακτικών τρόπων παροχής ορισμένων δραστηριοτήτων και υποστηρικτικών υπηρεσιών στο χώρο των ΔΕ, συστηματοποίηση και επέκταση του συστήματος αναθέσεων σε τρίτους τέτοιων δραστηριοτήτων (δημοπρασίες, υπεργολαβίες), αντιμετώπιση του γιγαντισμού μέσω αναθέσεων σε υπάρχοντες ή νέους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς.

Στα πλαίσια αυτά, τοποθετείται και η προώθηση αποκεντρωμένων οργανωτικών δομών των ΔΕ με διάσπαση σε αυτόνομες ή ημι-αυτόνομες επιχειρηματικές μονάδες. Παρακολούθηση των οικονομικών αποτελεσμάτων των μονάδων αυτών και δημοσίευσή τους. Επιδίωξη τέτοιων σχημάτων οργάνωσης της παραγωγικής δραστηριότητας ακόμη και όταν αυτά καταρχήν φαίνονται να συνοδεύονται από επικαλύψεις, πλεονασμούς και εσωτερικό ανταγωνισμό. Ορισμένοι τομείς δράσης μπορεί να ανατίθενται σε θυγατρικές επιχειρήσεις ώστε να επιτυγχάνεται ευελιξία στη διαχείριση.

III. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

Με τη λειτουργία τους οι ΔΕ επιδιώκουν καταρχήν την οικονομική τους αποτελεσματικότητα, εφαρμόζοντας επιχειρηματικά κριτήρια. Όμως, πέρα από την οικονομική αποτελεσματικότητα, οι ΔΕ *χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα για την άσκηση κοινωνικής, αντιμνημονιακής και αναπτυξιακής πολιτικής από την πλευρά του κράτους.*

Είναι προφανές ότι *οι* στόχοι αυτοί είναι συγκρουόμενοι, η δε μέχρι τώρα εμπειρία αποδεικνύει ότι ο τρόπος άσκησης κοινωνικής πολιτικής μέσω των ΔΕ έχει αρνητικά αποτελέσματα στην οικονομική αποτελεσματικότητα, τουλάχιστον σε επίπεδο επιχείρησης, ιδιαίτερα μάλιστα όταν, μέσω αυτής, διογκώνεται το κόστος.

Προέχει επομένως, η ανάγκη να αναπτυχθεί ένα πρακτικό σύστημα διαχωρισμού των στόχων που συνδέονται με την επιχειρηματική αποστολή των ΔΕ από τους στόχους που επιδιώκουν ευρύτερους κοινωνικούς σκοπούς. Η αποτίμηση του κόστους των τελευταίων πρέπει να γίνεται κατά περίπτωση και να "προαγοράζεται" από την παρεμβαίνουσα κρατική αρχή η ανάληψη των σχετικών κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Δεν πρέπει δηλαδή να νοθεύονται οι ΔΕ, ως φορείς που επιδιώκουν τη μέγιστη οικονομική αποτελεσματικότητα, με μέτρα που αφορούν κοινωνική πολιτική, κυρίως απασχόληση. Αν θέλουμε να προστατέψουμε *την αποτελεσματικότητά και την οικονομική ευρωστία των ΔΕ*, η κοινωνική πολιτική πρέπει οικονομικά να βαρύνει άλλους φορείς του κράτους *και βέβαια τον κρατικό προϋπολογισμό, πολύ δε μάλλον όταν ο τρόπος αυτός είναι και ο αποτελεσματικός.*

Στα πλαίσια αυτά διαμορφώνονται και ορισμένες κατευθύνσεις αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού του σημερινού πλαισίου εποπτείας. Αυτές αναφέρονται στην οικονομική διαφάνεια και χρήση οικονομικών κριτηρίων, καθώς και στην ορθολογικοποίηση των ρυθμίσεων που υπάρχουν σήμερα.

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

Η παρέμβαση και η χρήση κοινωνικών και πολιτικών κριτηρίων έχει δημιουργήσει ένα πλέγμα από έμμεσες επιδοτήσεις, προώθηση κοινωνικών σκοπών χωρίς γνώση του κόστους, αναστολές χρεών, κτλ. Οι ΔΕ δεν γνωρίζουν την πραγματική οικονομική τους κατάσταση, η γνώση του κόστους είναι ελλιπής, η οικονομική σκέψη δεν προωθείται, τα κίνητρα για οικονομική απόδοση εξασθενούν.

Χρειάζεται να υλοποιηθεί σταδιακά ένα πρόγραμμα παρεμβάσεων στους ακόλουθους άξονες:

α. Αποζημίωση για κοινωνικούς στόχους και παρεμβάσεις: Βασική προϋπόθεση για την αποκατάσταση οικονομικών αρχών λειτουργίας και διαφάνειας είναι η καθιέρωση ενός συστήματος ποσοτικοποίησης του κόστους των κοινωνικών δραστηριοτήτων και πολιτικών και της αποζημίωσης της ΔΕ ανάλογα. Τα Υπουργεία μπορούν να "προαγοράζουν" τέτοιες κοινωνικές υπηρεσίες, μέσω π.χ. αιτήσεων, από ένα ειδικό λογαριασμό. Στην έκταση που το κόστος όλων αυτών των δραστηριοτήτων μεταφέρεται στο δημόσιο προϋπολογισμό, οι υπευθυνότητες των διοικήσεων και της κυβέρνησης γίνονται ραφέστερες. Η διοίκηση της ΔΕ θα μπορεί να θεωρείται υπόλογος για την οικονομική της αποτελεσματικότητα. Ένα ανεξάρτητο σύστημα αποζημίωσης θα μπορούσε π.χ. να αντλεί από κάποιο κεφάλαιο στον προϋπολογισμό με μια διαδικασία εγκρίσεων κατά περίπτωση, που να περιλαμβάνει το Υπουργείο ή φορέα που παρεμβαίνει. Οι παρεμβάσεις θα γίνουν πιο διαφανείς και το κόστος των κοινωνικών πολιτικών και επιδοτήσεων σαφέστερο. παράλληλα θα επέλθει μείωση των παρεμβατισμών και των αλληλοεπιδοτήσεων μεταξύ φορέων του δημοσίου

β. Χρήση κριτηρίων οικονομικής αποτελεσματικότητας. Περιλαμβάνει τη χρήση κριτηρίων κόστους-οφέλους και οικονομικής αποδοτικότητας στις επενδύσεις, τις πολιτικές και τα προγράμματα ανάπτυξης που προωθεί η επιχείρηση καθώς και τη σύνδεση των τιμολογίων με το κόστος. Οι σχετικές αναλύσεις και εφαρμογή των κριτηρίων,

πρέπει να γίνονται αποκεντρωτικά από τις ίδιες τις επιχειρήσεις. Η κυβέρνηση απλώς ορίζει τις γενικές αρχές π.χ. το κόστος κεφαλαίου, την ελάχιστη αποδοτικότητα, το ύψος του επιτρεπόμενου δανεισμού που μπορεί να αναλάβει η ΔΕ και γενικά κριτήρια για τιμολόγηση. Ένα σύστημα τυχαίας δειγματοληπτικής επιθεώρησης και αξιολόγησης των πρακτικών από εξωτερικούς εκτιμητές θα μπορούσε να συμπληρώσει την κυβερνητική παρέμβαση.

- γ. Εκσυγχρονισμός συστημάτων οικονομικής παρακολούθησης του προϋπολογισμού μέσα σε κάθε ΔΕ. Προϋπόθεση άσκησης οικονομικής πειθαρχίας είναι ο εκσυγχρονισμός του λογιστικού συστήματος και του προϋπολογισμού. Η υιοθέτηση του Ενιαίου Λογιστικού Σχεδίου, η δημοσίευση αποτελεσμάτων και ισολογισμών, προώθηση εσωτερικής κοστολόγησης των μονάδων της επιχείρησης, ανάπτυξη σύγχρονης διαδικασίας προϋπολογισμού-απολογισμού, θα συμβάλλουν στη διαφάνεια και στον έλεγχο των αποτελεσμάτων των Επιχειρήσεων.

2. ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΕΛΕΓΧΩΝ, ΜΕΙΩΣΗ ΕΓΚΡΙΣΕΩΝ

Η απλοποίηση και ορθολογικοποίηση των ελέγχων που ασκούνται σήμερα μπορεί να προχωρήσει σε βάθος αν γίνει μετάβαση σε εκ των υστέρων μορφές ελέγχου. Μείωση ή κατάργηση των πολλαπλών εκ των προτέρων εγκρίσεων και ελέγχων, μπορεί να συνοδευθεί με μέτρα όπως:

- α. Κατεύθυνση και έλεγχος των ΔΕ μέσω προγραμμάτων και συμφωνημένων στόχων. Οι εποπτεύοντες φορείς και οι ΔΕ διαπραγματεύονται ένα πρόγραμμα π.χ. ετήσιο, που υποβάλλει η ΔΕ, με μεγέθη για τις επενδύσεις, τιμολόγια, προσλήψεις ανθρώπινου δυναμικού περιλαμβανόμενα. Συμφωνούνται στόχοι οι οποίοι δεσμεύουν και τα δύο μέρη. Οι διοικήσεις στη συνέχεια αφήνονται ελεύθερες να δράσουν χωρίς την υποχρέωση υποβολής για έγκριση των πολλών επιμέρους αποφάσεων και θεμάτων στα οποία αναλύεται η υλοποίηση του προγράμματος. Έτσι μειώνεται η πληθώρα των εκ των προτέρων περιπτωσιακών εγκρίσεων και

γίνεται πιο ουσιαστικός και λειτουργικός ο έλεγχος καθώς ασκείται μέσω συνολικών προγραμμάτων και προϋπολογισμών.

β. Παρακολούθηση της απόδοσης της ΔΕ μέσω αποτελεσμάτων. Τα παραπάνω προγράμματα μπορούν ν'αποτελέσουν βάση για παρακολούθηση της απόδοσης της ΔΕ, μέσω συστήματος τακτικών αναφορών παρακολούθησης αποκλίσεων που υποβάλλει η ΔΕ στους εποπτεύοντες φορείς. Οι αποκλίσεις συμπληρώνονται με δείκτες παραγωγικότητας προσαρμοσμένους στην επιχείρηση, των οποίων και παρακολουθείται η διαχρονική εξέλιξη ή και συγκρίσεις με αντίστοιχες επιχειρήσεις διεθνώς.

γ. Δημοσίευση αποτελεσμάτων και εκθέσεων. Για τη συνολική εκτίμηση της απόδοσης της ΔΕ προτείνεται:

- Να συγκροτούνται από καιρού εις καιρόν ειδικές επιτροπές (Management or efficiency auditing) από το ΥΠΕΘΟ, τις ΑΣΚΕ ή άλλους εποπτεύοντες φορείς και να δημοσιεύονται τα πορίσματά τους.
- Η ΔΕ να δημοσιεύει κάθε έτος έκθεση πεπραγμένων, και ενδιάμεσα στο χρόνο να δημοσιεύει δμηνιαία έκθεση οικονομικών αποτελεσμάτων.
- Να παρακολουθείται η επίτευξη των ετήσιων οικονομικών και άλλων στόχων από το ΥΠΕΘΟ και το εποπτεύον Υπουργείο με τριμηνιαίες εκθέσεις που θα υποβάλλει η ΔΕ και τα σχετικά στοιχεία να δημοσιεύονται.

δ. Συμβούλιο Εξωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ)

Διαχείριση υπόκειται σε συνεχή και ουσιαστικό έλεγχο από σώμα ελεγκτών (π.χ. Ορκωτοί λογιστές) που προεδρεύεται από ανώτατο δικαστικό λειτουργό και εποπτεύεται από την Αντιπροσωπευτική Σύλευση της επιχείρησης. Το ΣΕΕ θα συντάσσει ετήσια έκθεση έλεγχου των οποίων και θα υποβάλλει στην Αντιπροσωπευτική Σύλευση και η οποία θα ανακοινώνεται στη Δημόσια Συνεδρίαση της παρουσίας των Ιδιοκτηστών και της ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων.

IV. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ-ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ

Η ενίσχυση του διευθυντικού και επιχειρηματικού ιστού της ΔΕ θα στηριχθεί κυρίως στα ακόλουθα :

- Καθιέρωση αξιοκρατικών κριτηρίων και διαδικασιών στην επιλογή των ανώτατων διευθυντικών στελεχών.
Επιλογή προσώπων ευρύτερης αποδοχής με κατάρτιση και κύρος που να έχουν αντίληψη των ευρύτερων κοινωνικών ρευμάτων και εξελίξεων).
- Σταθερότητα στο μάντζμεντ (management) της επιχείρησης και δυνατότητα ανάκλησής του μόνο για σοβαρούς λόγους. Καθορισμός θητείας με ελάχιστο χρονικό όριο π.χ. 4 χρόνια και διορισμός με σύμβαση που μπορεί να συνδέεται με αναμενόμενους στόχους.
Καθιέρωση κινήτρων για προσέκλυση και ανάπτυξη διοικητικών στελεχών. Εισαγωγή συστημάτων σύνδεσης των αμοιβών με τα αποτελέσματα. Αποκλεισμός κομματικών κριτηρίων στη διοίκηση προσωπικού. —
- Υποστήριξη των Διοικήσεων στην προσπάθεια διαμόρφωσης Επιχειρησιακού κλίματος με προσανατολισμό προς την ανταγωνιστικότητα, την προσφορά της ΔΕ και την προσφορά του εργαζόμενου. Κύρια απαιτείται καλλιέργεια και συνειδητοποίηση νέου μηνύματος, νέων αξιών και ηθικής εργασίας.
- Ισχυροποίηση των διοικητικών συμβουλίων με μεταβίβαση σ'αυτά εξουσίας από το κράτος και μέτρα προώθησης της ανεξαρτησίας του έναντι της Κυβέρνησης.

Στόχος του ΠΑΣΟΚ είναι να διαμορφώσει ένα περιβάλλον όπου θα ανθεί και ενθαρρύνεται η πρωτοβουλία των ΔΕ. Στα πλαίσια αυτά θα αρθούν και ορισμένα εμπόδια, νομικά και κανονιστικά, στην κινητοποίηση και ενεργοποίηση του προσωπικού, με διάλογο και συναίνεση. Παράλληλα θα επιδιώξει την ενεργοποίηση ομάδων και οργανώσεων εργαζομένων ώστε να διαμορφώσουν και επιβάλουν οι ίδιες επαγγελματικά κριτήρια για τα μέλη τους.

V. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Για το ΠΑΣΟΚ στις ΔΕ και ιδίως αυτές μονοπωλιακού χαρακτήρα, εκτός της συμμετοχής του Κράτους πρέπει να υπάρχει θεσμοθετημένη η συμμετοχή των εργαζομένων στα όργανα της Διοίκησης και γενικότερος κοινωνικός έλεγχος. Βέβαια, ο κοινωνικός έλεγχος απαιτεί ένα συμμετοχικό και ανοιχτό μοντέλο διοίκησης.

Φορείς του κοινωνικού ελέγχου είναι η Κυβέρνηση, οι εργαζόμενοι στη ΔΕ και οι εργαζόμενοι ευρύτερα, οι καταναλωτές και οι φορείς ΤΑ όταν μάλιστα η λειτουργία μιας ΔΕ έχει άμεσες επιπτώσεις στην περιοχή της δικαιοδοσίας της.

Στα πλαίσια αυτά τοποθετείται και ο ρόλος των ΑΣΚΕ και η συμμετοχή εργαζομένων και εκπροσώπων άλλων φορέων στο ΔΣ. Ο τρόπος και οι διαδικασίες δράσης των οργάνων αυτών θα προσαρμόζονται έτσι ώστε να γίνει πιο λειτουργικός και αποδοτικός στην πράξη, κάτω από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε ΔΕ. (Ηδη άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχουν προχωρήσει από καιρό στην υιοθέτηση συμμετοχικών διαδικασιών).

Ο κοινωνικός έλεγχος προϋποθέτει μεν το δημοκρατικό τρόπο διοίκησης, αλλά δεν καταλύει τη δομή της ιεραρχίας: Παράλληλα με τον αυτοσεβασμό και το σεβασμό της ιεραρχίας και της αποστολής του καθενός εργαζομένου, οποιασδήποτε βαθμίδας, περνά στη δυνατότητα εκ των υστέρων κριτικής των αποφάσεων και ελέγχου των αποτελεσμάτων και στοχεύει σε ρεαλιστική βάση, χωρίς να υπονομεύει την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης.

Η κοινωνικοποίηση μιας ΔΕ δεν είναι αυτόνομη λειτουργία, αλλά αποτέλεσμα μιας συγολικής λειτουργίας και αλλαγής των δομών της κοινωνίας, οι οποίες επιδρούν στη λειτουργία της ΔΕ.

Η επιχείρηση κοινωνικοποιείται ανάλογα με το βαθμό στον οποία τα προβλήματά της είναι και προβλήματα της κοινωνίας στην οποία δρα, τα αποτελέσματά της είναι κατανοητά και αποδεκτά από την